#7 Perspectiva de pau

Abordar els conflictes des la comprensió d'aquests i la seva resolució mitjançant la no violència, la convivència i la justícia. Incloure experiències i continguts que permetin desenvolupar una cultura de pau.

La cultura de pau és un "conjunt de valors, actituds i comportaments que reflecteixen el respecte a la vida, a l'ésser humà i la seva dignitat" (UNESCO, 1999). La cultura de pau posa en primer plànol el rebuig a la violència en totes les seves formes i l'adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com el respecte pels drets humans i la comprensió entre els pobles, els col·lectius i les persones.

Educar en i per a la pau passa, sobretot, per una cultura escolar democràtica i pacífica, on les relacions siguin horitzontals, hi hagi espai pel diàleg i la participació i es resolguin els conflictes treballant-los amb la voluntat de resoldre'ls de manera justa. No és, només, un rebuig a la violència i a la cultura bèl·lica, sinó que passa per la defensa de la justícia social i la dignitat humana. Requereix del treball de continguts i competències que permetin "desaprendre la guerra per construir la pau" (Bastida, 1994) i també entendre la vessant transformadora dels conflictes no violents i conèixer models de convivència pacífics.

L'ensenyament de les ciències socials i molt particularment de la Història, es va estructurar durant molts anys en la formació de "ciutadans obedients disposats a morir per la pàtria" (Pagès, 2019). La formació de la ciutadania democràtica, crítica i compromesa amb la construcció d'un món més just ens demana el contrari. I, per fer-ho, a més de la cultura escolar ens calen també coneixements, referents i discursos que ens permetin pensar i vivenciar la pau, no sols com a utopia sinó com a model viable de convivència humana.

Els continguts curriculars i dels materials de les ciències socials escolars segueixen donant un pes molt important a les guerres i als militars, de manera que els continguts històrics queden altament bel·licitzats i la violència queda naturalitzada en el si de les relacions humanes. En els manuals analitzats, el protagonisme dels episodis bèl·lics i de revoltes violentes (72%) és molt superior al dels tractats de pau i els moviments no violents (26%). Sovint, i especialment en els continguts d'història, la guerra és el fil conductor que articula el relat (ICIP-ECP, 2017) i estructura els capítols dels llibres. No es reflecteixen de manera suficient les conseqüències dels enfrontaments armats ni els esforços diplomàtics per prevenir o acabar amb les guerres i són poques les valoracions critiques respecte la proliferació d'armes i altres formes de militarisme (ICIP-ECP, 2017).

La Pau és un dels objectius d'agenda 2030 plantejats per la UNESCO, però no pot assolir-se sense la construcció d'una cultura de pau sòlida. Cal "generar informació lúcida i transparent per crear opinió pública que pugui generar canvis" (Banda, 2019). Cal que ens preguntem: l'estudi dels conflictes afavoreix la construcció d'una cultura de pau?

Què podem fer?

- Mostrar les conseqüències negatives de la violència
- Reflectir que els conflictes es poden resoldre sense violència
- Mostrar exemples de conflictes, en diferents moments de la història, que han permès assolir avenços en els drets socials, civils, laborals, etc.
- Incrementar la presència d'experiències de situacions de pau i convivència, d'esforços diplomàtics, així com de resistències i lluites pacifistes

Com ho podem fer?

- Reflectint els impactes humans i sobre l'entorn de la violència, en particular de les guerres i de les violacions dels drets humans i del dret internacional humanitari que suposen
- Problematitzant el militarisme: l'ús de la guerra com a mecanisme de respondre als conflictes, la despesa d'armament, etc.
- Abordant els conflictes armats no només des de la presència sinó des de la reflexió i l'anàlisi de causes multifactorials
- En el cas d'imatges o textos que mostren violacions de drets humans, formulant preguntes per a no banalitzar la violència mostrada
- Mostrant més experiències de diplomàcia, negociacions de pau, experiències noviolentes i actors de pau locals i internacionals
- Incrementant les activitats d'aprenentage cooperatiu i de pensament creatiu en la cerca de solucions pacífiques i justes a conflictes i temes controvertits

A tall d'exemple

Imatge 20. Com problematitzar el militarisme?

Si el currículum oficial diu que s'ha de defensar el valor de la pau, és compatible amb justificar una elevada despesa en armament? Una pàgina sobre la cursa d'armaments i les aliances militars durant la guerra freda es fa amb un llenguatge que transmet connotacions positives ("ajuda", "aliances", "va permetre estendre la seva *influència"*), sense fer preguntes que permetin problematitzar el militarisme.

Per incloure la perspectiva de pau es podria...

· Permetre observar la dimensió de la cursa d'armaments amb algun document que mostri dades de la despesa militar.
· Incloure els EUA i Canadà al mapa.
· Demanar la opinió sobre quina seria una despesa militar "raonable" i sobre com gastarien el dividend de la pau.

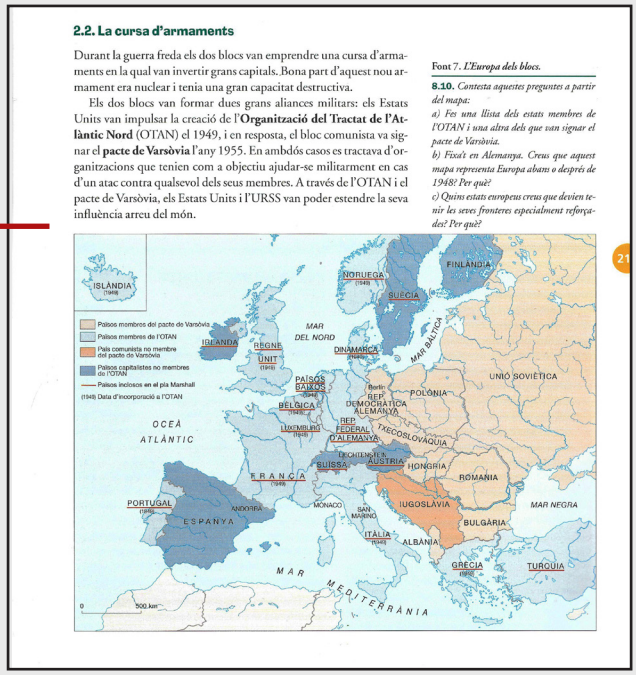

2.2. La cursa d'armaments

Durant la guerra freda els dos blocs van emprendre una cursa d'armaments en la qual van invertir grans capitals. Bona part d'aquest nou armament era nuclear i tenia una gran capacitat destructiva.

Els dos blocs van formar dues grans aliances militars: els Estats Units van impulsar la creació de l'**Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord** (OTAN) el 1949, i en resposta, el bloc comunista va signar el **pacte de Varsòvia** l'any 1955. En ambdós casos es tractava d'organitzacions que tenien com a objectiu ajudar-se militarment en cas d'un atac contra qualsevol dels seus membres. A través de l'OTAN i el pacte de Varsòvia, els Estats Units i l'URSS van poder estendre la seva influència arreu del món.

Font 7. *L'Europa dels blocs.*

8.10. *Contesta aquestes preguntes a partir del mapa:*
a) Fes una llista dels estats membres de l'OTAN i una altra dels que van signar el pacte de Varsòvia.
b) Fixa't en Alemanya. Creus que aquest mapa representa Europa abans o després de 1948? Per què?
c) Quins estats europeus creus que devien tenir les seves fronteres especialment reforçades? Per què?

Imatge 21. Com mostrar el dany a les víctimes?

Els conflictes armats solen comportar monstruoses violacions dels drets humans, com genocidis, assassinats massius i desplaçaments forçats col·lectius, entre altres. Es poden tractar aquests fet a l'aula, o es tracta d'una violència massa explícita? Des de quin nivell o de quines formes? L'exemple escollit és un document d'un llibre de 3r d'ESO que tracta de forma una mica literària, una agressió sexual durant la Guerra dels Trenta Anys.

Un saqueig durant la guerra dels Trenta Anys

Cada soldat suec tenia una missió, totes relacionades amb la destrucció i el saqueig. Mentre uns preparaven carn, rostint-la per a un divertit banquet, uns altres van escorcollar la casa de dalt a baix. Uns altres van fer grans fardells amb les robes, els vestits i altres estris domèstics; i el que no es pensaven portar ho van destruir. Van destrossar els atuells de coure i estany i van empaquetar els metalls retorçats i fets miques. Van fer una foguera amb llits, taules, cadires i bancs. La nostra criada va ser tractada de tal manera a l'estable que produeix rubor haver de referir-ho!

Adaptat de: H. J. C. von Grimmelshausen, *Simplicius Simplicissimus*. 1668.

El text permet il·lustrar de forma molt concreta els diferents impactes econòmics sobre les persones dels escorcolls dels soldats (saqueig, destrucció).

Reflecteix la violència sexual que succeeix als conflictes armats des d'un format literari.

Les preguntes qüestionen l'impacte humà de la guerra.

Activitats

1. Per què afirmem que Europa estava dividida i enfrontada al segle XVII? Quines dinasties dominaven Europa? Quin era l'origen de cadascuna?
2. Investiga la guerra dels Trenta Anys i prepara una presentació animada que inclogui els aspectes següents: països participants, causes del conflicte, fases de la guerra i tractats que hi van posar fi.
3. Aplica la **rutina de pensament** *deu vegades dues* al quadre *El saqueig de Wommelgem.*
4. Llegeix el text de *Simplicius Simplicissimus* i respon:
   — Quina escena descriu el text?
   — De quina manera va afectar la guerra la població alemanya?
   — En les guerres actuals, es produeixen fets com aquests? Argumenta la teva resposta.
5. Observa el mapa d'Europa i respon:
   — Quins territoris pertanyien als Habsburg? I als Borbó?
   — Quins Estats van créixer territorialment després de la guerra dels Trenta Anys? Hi va haver algun país que s'independitzés?
   — Quines van ser les conseqüències del Tractat dels Pirineus?

Per acabar d'incloure la perspectiva de pau es podria:
Incloure alguna pregunta o reflexió sobre els moviments de resistència i l'organització de la població afectada.

Aprofita el fet històric per fer reflexionar sobre els impactes de les guerres actuals.

Imatge 22. Com reflectir la pau?

Equilibrar l'espai que es dedica a tractar els conflictes armats, les seves causes i conseqüències és molt superior al que es dedica a explicar les diplomàcies preventives de pau, la celebració i els continguts dels tractats de pau i les altres iniciatives de pau de les societats organitzades. En l'exemple escollit s'analitza una problemàtica actual lligada als conflictes armats i es mostren també possibles accions a fer al respecte.

Mostra l'impacte dels conflictes armats actuals sobre la població civil, i en especial sobre les persones refugiades i desplaçades.

Fa analitzar les causes i les conseqüències del fenomen.

Utilitza el recurs d'un vídeo que permet empatitzar amb un infant en situació de conflicte armat.

Mostra l'exemple de què està fent una organització de cara a la crisi de les persones refugiades i convida a l'acció.

RECERCA 3

Pal·liar els efectes dels desplaçaments forçats

Sabies que actualment hi ha el nombre de persones desplaçades i refugiades més alt de la història? Sabies que 68,5 milions de persones —31 persones per minut, 44.000 per dia— van haver de marxar de casa seva el 2017 per fugir de la violència? Sabies que la majoria de persones que han de deixar les seves cases no arriben a sortir del seu país (60%), i que la gran majoria (85%) es queda en països del sud? Sabies que el 51% de les persones refugiades són infants, i que un mínim de 170.000 estan sols sense contacte amb cap familiar?[27]

Actualment, la principal causa que hi hagi persones desplaçades és la guerra. Igualment, una de les conseqüències més greus de les guerres actuals és la gran quantitat de gent que fa fugir de les seves cases.

Per començar, mireu aquests vídeos:

- Vídeo *Most Shocking Day de Save the Children* https://www.youtube.com/watch?v=Aa3o7WG93w
- Vídeo *La labor de CEAR contada por los refugiados* https://www.youtube.com/watch?v=w6fZ8DKyTSc

A continuació, amb la informació que apareix en els vídeos i investigant més a fons aquesta qüestió, us demanem que responeu a les preguntes següents:

REFLEXIONS

Causes: Per quins motius les persones desplaçades o refugiades han de fugir del lloc on viuen?

Conseqüències: Amb quina realitat es troben les persones refugiades quan canvien de país? En quins aspectes estan millor que al seu país d'origen i amb quines altres dificultats es troben? Prefereixen quedar-se al país o la ciutat d'acollida o tornar?

Què està fent la ciutadania per pal·liar els efectes dels desplaçaments forçats?

D'acord amb la resposta anterior i altres idees, què creieu que podríeu fer vosaltres?

On es pot buscar més informació?

- Barcelona, Ciutat Refugi: http://ciutatrefugi.barcelona/
- Más que Cifras: http://www.masquecifras.org/
- Obrim Fronteres: https://obrimfronteres.org/

Per acabar d'incloure la perspectiva de pau, es podria…
Aportar eines per a fer reflexionar sobre quins actors es beneficien dels conflictes armats i de l'existència de persones refugiades.

Per saber-ne més...

Escola de Cultura de Pau. *Enfocament sociocrític de l'educació per a la pau*. Belaterra: Escola de Cultura de Pau. https://escolapau.uab.cat/img/educacion/anexo19.pdf

Santisteban, Antoni; Pagès, Joan (2008). ¿Es posible la paz? Los conflictos internacionales en el mundo actual, a Joan Pagès i Antoni Santisteban (coord.). *Educación para la ciudadanía.* Madrid: Wolters Kluwer. Guías para Educación Secundaria Obligatoria.

VVAA (2014). *Eckert 14: Focus: Conflicts and Interventions*. Braunschwieg: Georg Eckert Institute for International Textbook Research. http://www.gei.de/publikationen/eckert-bulletin/eckert-bulletin-14-2014.html